“ADOLAT”
MILLIY HUQUQIY AXBOROT MARKAZI
Guvohnoma № 636478
Litsenziya C-5669732

“HUQUQ va BURCH+” —
«ПРАВО и ДОЛГ+» —
"RIGHT and DUTY+"
Journal home page:
https://adolatmarkazi.uz/magazine/electron?id=341

2025-yil
5-son
dekabr
ISSN 3093-8546

Aholi turmush darajasi va kambag‘allikni qisqartirishning statistik tahlili

Kaxramon Mamatkulov,,
O‘zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi Toshkent mintaqaviy o‘quv markazi
Kasbiy tayyorgarlik sikli katta o‘qituvchisi, kapitan
e-mail: k_mamatkulov07@gmail.com

Аннотация. Ushbu maqolada aholi turmush darajasi, kambag‘allikni qisqartirish, kambag‘allikni qisqartirishning asosiy yo‘llari, kambag‘allikni qisqartirish va aholi turmush tarzini yaxshilash, kambag‘allikni qisqartirish uchun iqtisodiy omillar bo‘yicha jadval va boshqa ma’lumotlar bayon etilgan.

Калит сўзлар. Aholi turmush darajasi, kambag‘allikni qisqartirish, kambag‘allikni qisqartirishning asosiy yo‘llari, aholi turmush tarzini yaxshilash, kambag‘allikni qisqartirishning iqtisodiy omillari.

Аннотация. В этой статье описывается уровень жизни населения, сокращение бедности, основные пути сокращения бедности, сокращение бедности и улучшение образа жизни населения, таблица экономических факторов сокращения бедности и другая информация.

Ключевые слова. уровень жизни населения, сокращение бедности, основные пути сокращения бедности, улучшение образа жизни населения, экономические факторы сокращения бедности.

Annotation. This article describes a table and other data on the standard of living of the population, poverty reduction, the main ways to reduce poverty, poverty reduction and improving the lifestyle of the population, economic factors for poverty reduction.

Keywords. population, standard of living, poverty reduction, the main ways to reduce poverty, improving the way of life of the population, economic factors of poverty reduction.

Aholi farovonligini ta’minlash, kambag‘allikni kamaytirish va ijtimoiy tenglikni mustahkamlash har bir davlatning ustuvor yo‘nalishlaridan biriga hisoblanadi. O‘zbekistonda ham so‘nggi yillarda kambag‘allikni qisqartirish va aholi turmush darajasini oshirish borasida tizimli islohotlar olib borilmoqda. Xususan,

“Mahallabay ishlash tizimi”, “Har bir oila – tadbirkor”, “Temir daftar”, “Ayollar daftari”, “Yoshlar daftari” kabi ijtimoiy yo‘naltirilgan dasturlar amalga tatbiq etilmoqda.

Shu bilan birga, aholining real daromadlari, bandlik darajasi, yashash sharoitlari va ijtimoiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari turmush darajasini belgilovchi asosiy omillar sifatida e’tiborni tortmoqda. Kambag‘allik darajasining tahlili esa davlat siyosatining natijadorligini baholashda muhim mezon bo‘lib xizmat qiladi.

Statistik tahlil usullaridan foydalanib, aholining turmush darajasi va kambag‘allik holatini chuqur o‘rganish – mavjud muammolarni aniqlash, resurslarni to‘g‘ri taqsimlash, ijtimoiy siyosatni samarali yo‘naltirish hamda uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanishni ta’minlash uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Shu boisdan, mazkur mavzuni ilmiy jihatdan o‘rganish va statistik tahlil asosida asoslangan xulosalar chiqarish bugungi kunda nihoyatda dolzarbdir.

Aholi turmush darajasi – bu insonning moddiy va nomoddiy ehtiyojlarining qoniqish darajasi, uning hayot sifatini ko‘rsatuvchi keng ko‘lamli tushuncha. Bu daromadlar hajmi, iste’mol budjeti, jamg‘armalar, shuningdek, ta’lim, sog‘liqni saqlash, turmush sharoitlari va ijtimoiy muhit kabi ko‘rsatkichlarni o‘z ichiga oladi.

Kambag‘allikni qisqartirish – bu aholining eng zaif qatlamlarini iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan qo‘llab-quvvatlash orqali ularning daromadlarini oshirish, turmush sharoitlarini yaxshilash va jamiyatdagi tengsizlikni kamaytirishga qaratilgan chora-tadbirlar, siyosatlar va dasturlar majmuasidir.

Oddiy so‘z bilan aytganda, kambag‘allikni qisqartirish – bu odamlarning yetarli daromad topishiga, sifatli ta’lim va sog‘liqni saqlash xizmatlariga ega bo‘lishiga, yaxshi yashash sharoitlariga erishishiga yordam berishdir.

Kambag‘allikni qisqartirishning asosiy yo‘llari:

1. Ish o‘rinlarini yaratish – odamlar o‘z mehnati evaziga daromad topa olishi uchun.
2. Ta’lim va kasb-hunar o‘rgatish – odamlar raqobatbardosh bo‘lishi va yaxshi ish topa olishi uchun.
3. Ijtimoiy himoya tizimini rivojlantirish – muhtojlarga nafaqa, yordam va subsidiyalar ajratish.
4. Sog‘liqni saqlash tizimiga kirish imkonini yaxshilash – kambag‘allikning asosiy sabablaridan biri kasallik bo‘lishi mumkin.
5. Ayollar va yoshlarni qo‘llab-quvvatlash – ularga tadbirkorlik yoki ishga joylashish imkonini berish.
6. Hududlar o‘rtasidagi tengsizlikni kamaytirish – chekka va kam rivojlangan hududlarni rivojlantirish.

Statistik nuqtayi nazardan: kambag‘allikni qisqartirish jarayoni odatda kambag‘allik darajasining pasayishi (%) orqali baholanadi. Bu daraja quyidagi ko‘rsatkichlar asosida o‘lchanadi:

- Aholining kambag‘allik chegarasidan pastda yashayotgan foizi.
- Real daromadlar o‘sishi.
- Gini koeffitsiyenti (daromadlar tengsizligi ko‘rsatkichi).

Guvohnoma № 636478 Litsenziya C-5669732 ISSN 3093-8546

O‘zbekistonda kambag‘allikning qisqarishini quyidagi jadval orqali kuzatamiz:

2020-yil: kambag‘allik 17%
2021-yil: kambag‘allik 14%
2022-yil: kambag‘allik 14%
2023-yil: kambag‘allik 11%
2024-yil (prognoz): kambag‘allik 10%.

Kambag‘allikni qisqartirish va aholi turmush tarzini yaxshilash, har bir davlatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishida markaziy o‘rin tutadi. Bu jarayon ko‘plab omillarni, jumladan, iqtisodiy siyosat, ijtimoiy yordamlar, ta’lim tizimi, sog‘liqni saqlash, va ish bilan ta’minlashni o‘z ichiga oladi. Birinchi navbatda,

Kambag‘allikni qisqartirish uchun iqtisodiy o‘sishning barqaror bo‘lishi kerak. Ish bilan ta’minlashni kengaytirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish va xalqaro investitsiyani jalb qilish – bu kambag‘allikni qisqartirishning eng asosiy yo‘llaridan biridir. Ayniqsa, kichik va o‘rta biznesni qo‘llab-quvvatlash orqali ko‘plab odamlar ish bilan ta’minlanishi mumkin. Kichik bizneslarni rivojlantirish uchun soddalashtirilgan kredit siyosati, soliq imtiyozlari va mahalliy mahsulotlarni sotishni rag‘batlantirish samarali natijalarga olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, ta’lim tizimini rivojlantirish, kasb-hunar va malaka oshirish dasturlarini kuchaytirish ham muhimdir. Bu aholini mehnat bozoriga tayyorlash va yuqori malakali ishchilarning paydo bo‘lishini ta’minlashga yordam beradi. Ta’lim orqali jahon standartlariga mos keladigan, raqobatbardosh mutaxassislar tayyorlanadi va bu, o‘z navbatida, iqtisodiyotning rivojlanishiga turtki bo‘ladi. Sog‘liqni saqlash tizimi ham aholi turmush tarzini yaxshilashda katta rol o‘ynaydi. Sog‘liqni saqlashda davlat sarmoyasi, yuqori sifatli tibbiy xizmatlarning keng miqyosda taqdim etilishi, shu jumladan, ijtimoiy himoya dasturlarining kengaytirilishi kambag‘allarni qo‘llab-quvvatlashga yordam beradi. Kambag‘allikni qisqartirishda sog‘liqni saqlashning ahamiyati katta, chunki sog‘lom odamlar ish bilan band bo‘lishi va o‘zlarini yaxshi his qilishlari uchun muhimdir.

Ijtimoiy yordamlar va pensiya tizimi ham muhim o‘rin tutadi. Kam daromadli aholi qatlamini qo‘llab-quvvatlash, ijtimoiy yordamlar tizimini takomillashtirish, arzon uy-joy dasturlarini joriy etish, kambag‘allarni jamiyatga integratsiya qilishga imkon yaratadi. Bu, ayniqsa, pensionerlar va nogironligi bo‘lgan kishilar uchun muhimdir. Aholi turmush tarzini yaxshilashda davlatning roli juda katta. Iqtisodiy islohotlar orqali, xususan, yangi ish o‘rinlari yaratish, ta’lim tizimini takomillashtirish, sog‘liqni saqlashni rivojlantirish, shuningdek, ijtimoiy yordamlar va infratuzilmani yaxshilash orqali aholi farovonligini oshirish mumkin. Shu bilan birga, davlatlar xalqaro tajribalardan ham foydalanib, o‘z mamlakatlari uchun samarali strategiyalarni ishlab chiqishlari kerak. Masalan, Skandinaviya davlatlari ijtimoiy davlat modeliga asoslangan holda kambag‘allikni qisqartirishda muvaffaqiyat qozonishgan. Kambag‘allikni qisqartirish va aholi turmush tarzini yaxshilash jarayonida xalqaro hamkorlik ham ahamiyatlidir. Xalqaro tashkilotlar, jumladan, Jahon banki va BMT, rivojlanayotgan mamlakatlarga iqtisodiy yordam ko‘rsatib, barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirishga ko‘maklashadilar. Bunday yordamlar investitsiyalarni jalb qilish, infratuzilma loyihalarini amalga oshirish va ijtimoiy dasturlarni kuchaytirish uchun zarur bo‘lgan resurslarni ta’minlaydi. Bularning barchasi birgalikda kambag‘allikni qisqartirish va aholi turmush

Guvohnoma № 636478 Litsenziya C-5669732 ISSN 3093-8546

tarzini yaxshilashda muvaffaqiyatga erishishga yordam beradi. Bu jarayon, albatta, uzoq muddatli va barqaror yondashuvni talab qiladi, ammo to‘g‘ri siyosat va qo‘llab-quvvatlash orqali har bir jamiyat farovon hayotga erishishi mumkin.

Ma’lumotlarga ko‘ra, yer yuzida hamon 800 millionga yaqin kishi o‘ta qashshoqlikda hayot kechiradi va ularning salkam 75 foizi kuniga 2 (ikki) dollardan kam daromad topadi. Dunyoning eng boy mamlakatlarida bolalarning salkam 32 foiziga yaqini qashshoqlik darajasida hayot kechirishga majbur. Yer yuzidagi 5 yoshgacha bo‘lgan har to‘rt bolaning bittasi yetarlicha bo‘y va og‘irlikka ega emas.

BMT notenglik va qashshoqlikni iqtisodiy o‘sishga to‘sqinlik qilib, jamiyatdagi hamjihatlik va farovonlikka putur yetkazadi, ayrim holatlarda esa siyosiy beqarorlik va kelishmovchiliklarni keltirib chiqaradi, deb baholagan.

Qashshoqlikning barcha ko‘rinishlarini bartaraf etish barqaror iqtisodiy o‘sishni ta’minlashning eng muhim shartlaridan biri sanaladi. Buning uchun bosqichma- bosqich, keng qamrovli va adolatli iqtisodiy o‘sishni ta’minlash, barcha uchun keng imkoniyatlarni ochish, tengsizlikni bartaraf etish va adolatli ijtimoiy muhitni shakllantirish, turmush kechirish farovonligi ko‘rsatkichlarini oshirib borish, resurslardan samarali foydalanish va ekotizimni saqlashning barqaror usullaridan foydalanish talab etiladi.

Keyingi yillarda dunyo miqyosida kambag‘allikning keltirib chiqaruvchi omillar va ularni bartaraf etish yo‘llariga oid qator ilmiy tadqiqotlar olib borilayotganini qayd etish joiz. Ulardan 2019-yilgi Nobel mukofoti sohiblari Abxijit Banerji, Ester Dyuflo va Maykl Kremerlarning kambag‘allikni qisqartirish bo‘yicha olib borgan ochiq kuzatuvlar asosidagi ilmiy-tadqiqot ishlarini alohida ta’kidlash joiz.

Xulosa: Turmush darajasining oshishi bevosita ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlik, bandlik darajasi, daromadlar o‘sishi va ijtimoiy xizmatlarga kirish imkoniyatlariga bog‘liq. Kambag‘allik darajasini kamaytirish esa kompleks yondashuvni, ya’ni iqtisodiy o‘sish bilan birga samarali ijtimoiy siyosat yuritilishini talab etadi.

Aholi turmush darajasi va kambag‘allik o‘rtasida teskari proporsional bog‘liqlik mavjud: daromadlar oshgani sayin kambag‘allik darajasi kamayadi;

Kambag‘allikni qisqartirishda bandlikni ta’minlash, tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash va ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish muhim omillar hisoblanadi;

Hududlararo farqlar mavjud bo‘lib, bu mintaqaviy rivojlanish siyosatining differensial yondashuv asosida amalga oshirilishini taqozo etadi;

Samarali qarorlar qabul qilishda statistik tahlil va real ma’lumotlarga asoslangan monitoring muhim ahamiyat kasb etadi.

Guvohnoma № 636478 Litsenziya C-5669732 ISSN 3093-8546

Ushbu tahlillar asosida aholining turmush darajasini oshirish va kambag‘allikni izchil kamaytirish uchun davlat siyosatini uzluksiz takomillashtirish, hamda statistik axborotlar asosida tahliliy yondashuvni kuchaytirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. World Bank. (2023). Poverty and Shared Prosperity Report. World Bank Group.
2. Scientific Journal. Pedagogy section, article page. Retrieved from (accessed in October 2025)
3. Ministry of Economy and Finance of the Republic of Uzbekistan. (2023). Annual Report on Poverty Reduction and Social Development. Tashkent.
4. UNDP. (2023). Human Development Report 2023/2024. United Nations Development Programme.
5. UNICEF. (2021). Global Child Poverty Report. UNICEF Publications.
6. United Nations. Sustainable Development. Retrieved from *https://* (accessed in October 2025)
7. United Nations. Sustainable Development *Goals*. Retrieved from *https://* (accessed in October 2025)